

(ร่าง) แนวคิดสมรรถนะหลักร่วมของหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต¹

มังกร ประพันธ์วัฒนะ

วัตถุประสงค์

กรอบแนวคิดนี้ร่างขึ้นเพื่อเป็นปัจจัยนำเข้าคณะทำงานกำหนดสมรรถนะหลักร่วมของหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต
สภาเภสัชกรรม

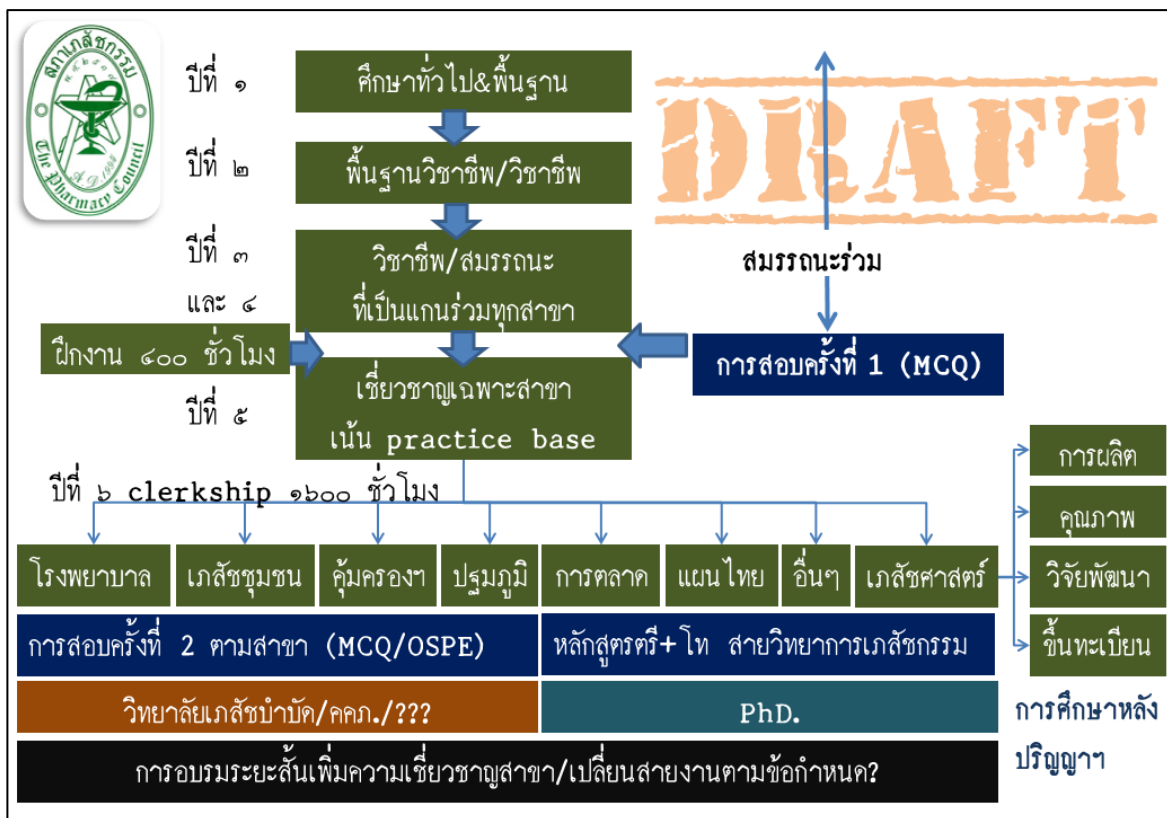
แนวคิด/ความเป็นมา

สืบเนื่องจากสถาบันการศึกษาเภสัชศาสตร์ มีการพัฒนาหลักสูตร 6 ปี เพื่อให้เป็นไปตามข้อบังคับสภาเภสัชกรรมว่าด้วยการรับรองปริญญาฯ พ.ศ. 2551 ปรากฏว่ามีการพัฒนาหลักสูตรใน 2 ทิศทางหลักคือ ด้านการบริหารทางเภสัชกรรม และด้านเภสัชศาสตร์ อย่างไรก็ตามยังมีแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทของเภสัชกรที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการใช้วิชาชีพเภสัชกรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการปฏิบัติงาน เช่น งานคุ้มครองผู้บริโภค งานด้านเภสัชกรรมการตลาด เป็นต้น หรืองานอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นตามมา การกำหนดหลักสูตร 6 ปี มีเป้าประสงค์เพื่อให้แต่ละสาขาพัฒนาความเข้มแข็ง โดยเน้นให้บัณฑิต มีประสบการณ์ ทักษะ และการฝึกปฏิบัติ ในสาขานั้น ๆ เพิ่มมากขึ้น เน้นการเรียนรู้ที่เป็น practice base สำหรับความเชี่ยวชาญ เป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาจากการทำงานในสาขานั้น ๆ ปัจจุบันตามที่มีกระแสในต่าง ๆ ว่าหลักสูตรบางสายเช่น สายทางวิทยาศาสตร์เภสัชกรรม อาจพัฒนาเป็นหลักสูตรตรี + โท โดยใช้เวลา 4+2 ปี ประเด็นเหล่านี้ เป็นเรื่องที่สถาบันการศึกษาสามารถพัฒนา โดยศูนย์ประสานงานการศึกษาเภสัชศาสตร์ สามารถที่จะประสานกับสภาเภสัชกรรมว่าจะมีการดำเนินการหรือการรับรองที่แตกต่างจากหลักสูตรที่เน้นความเป็นวิชาชีพโดยตรงได้อย่างไร สภาเภสัชกรรมให้อิสระสถาบันการศึกษาในการจัดการ แม้ว่าปัจจุบันหลักสูตร 6 ปี สายเภสัชศาสตร์ที่มีการพัฒนาขึ้น ก็มีสัดส่วนรายวิชาด้านผลิตภัณฑ์ ผู้ป่วย และสังคม เป็นไปตามบริบทของหลักสูตรฯ ไม่ได้เป็นไปตามข้อบังคับทั้งหมด การกำหนดหลักสูตร 6 ปี มีข้อดีประการหนึ่งคือ จำนวนปีที่เพิ่มมากขึ้นช่วยให้เราสามารถสร้างความชัดเจนในแต่ละสาขาให้ได้บัณฑิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดที่ต่างออกไป จุดเด่นประการหนึ่งของวิชาชีพที่มีการพูดกันมาช้านานคือ “From here you can go everywhere” แต่ก็ก็เป็นจุดอ่อนหากขาดความชำนาญในแต่ละสาขานั้น ปัจจุบันอาจเข้าไปด้วยซ้ำที่ต้องทำความเข้าใจ เพราะองค์ความรู้ และเทคโนโลยีที่ลึกลับ และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

เนื่องจากทุกหลักสูตรยังคงได้รับปริญญาเภสัชศาสตรบัณฑิต แม้ว่าอาจจะมีการวางเส้นต่อท้ายที่แตกต่างกัน และบัณฑิตที่จบจากหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต ได้รับการเรียกขานเป็น เภสัชกร เหมือนกัน สภาเภสัชกรรม จึงมีความคิดเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องกำหนดสมรรถนะร่วมของทุกหลักสูตรว่าควรประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะด้านใดประกอบ เพื่อเป็นการประกันแก่สังคมในความเป็นเภสัชกร และมีแนวคิดให้มีการสอบวัดความรู้ความสามารถจำนวน 2 ครั้ง คือครั้งแรกเป็นการสอบวัดความรู้เมื่อมีการศึกษาครบทุกกระบวนวิชาที่เป็นไปตามสมรรถนะ

¹ เป็นการประมวลความคิดเห็นจากการแลกเปลี่ยนในการประชุมของคณะกรรมการของสภาเภสัชกรรมชุดต่าง ๆ รวมทั้งจากการแลกเปลี่ยนกับกรรมการ หรือคณะทำงานสาขาต่าง ๆ ศูนย์ประสานงานการศึกษาเภสัชศาสตร์ฯ

หลักของทุกสาขาร่วมกัน โดยคาดว่าเป็นชั้นปีการศึกษาที่ 4 ภาควิชา (เป็นการสอบความรู้เชิงบูรณาการ ที่เป็นข้อเขียน) และการสอบวัดความรู้ ความสามารถเฉพาะสาขาเมื่อสิ้นสุดการศึกษาตามหลักสูตร 6 ปี (เป็นการสอบวัดความรู้และทักษะเฉพาะสาขา) อย่างไรก็ตามหากการพัฒนาในสาขาที่เป็นวิทยาศาสตร์เภสัชกรรม ในลักษณะที่เป็น ตรี+โท การดำเนินการก็อาจแตกต่างออกไป ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องประสานให้เกิดความชัดเจน (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ร่างผังโครงสร้างหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต

จากภาพที่ 1 เป็นโครงสร้างหลักสูตรโดยชั้นปีที่ 1 เป็นรายวิชาศึกษาทั่วไปที่เป็นข้อบังคับของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 30 หน่วยกิต ซึ่งในการจัดการแต่ละคณะจะมีรายวิชาพื้นฐานวิชาชีพ เช่น เซลล์วิทยา เคมีอินทรีย์ เป็นต้น หรือรายวิชาทางวิชาชีพ เช่น เภสัชศาสตร์สัมพันธ์ สำหรับรายวิชาชั้นปีที่ 2 จะเป็นพื้นฐานวิชาชีพ เช่น สรีรวิทยา ชีวเคมี จุลชีววิทยา เป็นต้น ร่วมกับ วิชาชีพเช่น บทนำสู่เภสัชกรรม เป็นต้น รายวิชาชั้นปีที่ 3 และ 4 เป็นรายวิชาทางวิชาชีพ ซึ่งจัดเป็นสมรรถนะร่วมของทุกหลักสูตร เช่น เภสัชวิทยา เคมียา เทคโนโลยีเภสัชกรรม เภสัชพฤกษศาสตร์ เป็นต้น นักศึกษาทุกคนเมื่อจบชั้นปีที่ 4 จะมีการสอบวัดความรู้ ที่เป็นสมรรถนะร่วม และมีการฝึกงาน 400 ชั่วโมง (สำหรับรูปแบบการฝึกงานที่เน้นเฉพาะสาขาได้แสดงไว้ในภาพที่ 2) ในชั้นปีที่ 5 และ 6 จะเป็นรายวิชา องค์ความรู้ ทักษะ สมรรถนะเฉพาะสาขาซึ่งไม่จำเป็นจะต้องจำแนกตามที่ปรากฏในภาพ เพียงแต่ขยายความคิดให้เห็นสาขาหรือความเชี่ยวชาญที่เราสามารถพัฒนาให้เกิดความชัดเจนได้ ในส่วนนี้ก็มีหลายความเห็นที่แยกเป็น 2 สาย

ใหญ่คือ สายการบริบาลทางเภสัชกรรม และเภสัชศาสตร์ (วิทยาศาสตร์เภสัชกรรม) (ภาพที่ 1) ในสายทางเภสัชศาสตร์ เนื่องจากองค์ความรู้ และทักษะเป็นทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นสำคัญ จึงมีการนำเสนอแนวคิดในลักษณะที่เป็นหลักสูตรปริญญาตรี ร่วมกับปริญญาโท เมื่อจบการศึกษา 6 ปี จะเป็นการสอบวัดความรู้ทางวิชาชีพทั้งในส่วนที่เป็นองค์ความรู้ และ ทักษะ สำหรับสายเภสัชศาสตร์ หากจัดการเป็นในลักษณะ ตรี+โท จะดำเนินการสอบวัดความรู้ หรือไม่ อย่างไร

สำหรับการศึกษาหลังปริญญาสาขาโรงพยาบาล เภสัชกรรมชุมชน คຸ່ມครองผู้บริโภค หรือเภสัชกรรมปฐมภูมิ จะมีวิทยาลัยเภสัชบำบัด หรือวิทยาลัยคຸ່ມครองผู้บริโภค รับผิดชอบในการอบรมเป็นผู้เชี่ยวชาญ วุฒิบัตร ซึ่งปัจจุบันวิทยาลัยเภสัชบำบัด สภาเภสัชกรรมได้ดำเนินการ จนสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนเทียบเงินเดือนของวุฒิปัตรกับปริญญาเอก เสร็จสิ้น สำหรับสายที่เป็นเภสัชศาสตร์ การศึกษาหลังปริญญาจะเป็นระดับปริญญาเอก นอกจากนี้ก็จะมี การอบรมระยะสั้นเพิ่มความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ซึ่งก็มีการพูดถึงการดำเนินการอบรมสำหรับการเปลี่ยนสายงาน ซึ่งประเด็นเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนกันต่อไป

ผลัด (rotations)				
เลือกเฉพาะสาขา	สาขาเน้น เภสัชกรรม โรงพยาบาล (Advanced Hospital Pharmacy Clerkship)	สาขาเน้น เภสัชกรรมชุมชน (Advanced Community Pharmacy Clerkship)	สาขาเน้น เภสัชศาสตร์ สังคม การ คຸ່ມครองผู้บริโภค และการบริหาร (Advanced Social, consumer protection and Pharmacy administration Clerkship)	สาขาเน้นด้าน เภสัชศาสตร์(การผลิต การควบคุม คุณภาพ วิจัย พัฒนา งานขึ้น ทะเบียน) และ ด้านอื่น ๆ อาทิ เภสัชแผนไทยฯ (Advanced Pharmaceutical Sciences Clerkship)
2-3				ไม่น้อยกว่า 1,600 ชั่วโมง
1	ฝึกปฏิบัติการวิชาชีพ: อายุรกรรม (Medicine)			
1	ฝึกปฏิบัติการวิชาชีพ: ผู้ป่วยนอก (ambulatory clerkship)			
1	ฝึกปฏิบัติการวิชาชีพ:การจัดการระบบยา/คຸ່ມครองฯ (Medication management/consumer protection)			
1	ฝึกปฏิบัติการวิชาชีพ: เภสัชกรรมชุมชน/เภสัชกรรมปฐมภูมิ (Community Pharmacy/primary care clerkship)			
2	ฝึกปฏิบัติงานภาคพื้นฐาน ครอบคลุมผลิตภัณฑ์ ผู้ป่วย และสังคม ในแหล่งฝึก โรงพยาบาล ร้านยา สสจ. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา			ไม่น้อยกว่า 400 ชั่วโมง

ภาพที่ 2 แนวคิดการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพเฉพาะสาขา

หมายเหตุ สำหรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ จะแยกหรือไม่ สภาเภสัชกรรมยังไม่มีคำตอบเรื่องนี้ ทั้งนี้ การพัฒนาให้เกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา เชื่อว่าผู้บริโภค หรือหน่วยงานจะเป็นผู้คัดเลือกบุคคลให้ตรงกับความต้องการและเหมาะสม ซึ่งเชื่อว่าการขับเคลื่อนในอนาคตจะเป็นการกำหนดให้เกิดความชัดเจนในที่สุด